



## Rafał Lemkin, „Ludobójstwo jako zbrodnia w świetle prawa międzynarodowego” - Tekst polski

W artykule niniejszym, napisanym niedługo po przyjęciu przez Zgromadzenie Ogólne ONZ Rezolucji nr 96 (I) z dn. 11 grudnia 1946 roku, Rafał Lemkin wyjaśnia powody, dla których przyjęcie rezolucji o ludobójstwie było koniecznością chwili. Na dwa dni przed jej uchwaleniem amerykańscy prokuratorzy wszczęli w Norymberdze sprawę przeciwko nazistowskim lekarzom, do której Lemkin również się odwołuje w swoim tekście. Wprowadzenie Praktyki stosowane przez narodowosocjalistyczny rząd w Niemczech, które przyniosły skutek w postaci unicestwienia całych grup ludzkich, stały się impulsem do ponownego rozważenia pewnych zasad prawa międzynarodowego. Pojawiło się pytanie, czy władza państwowa może bezkarnie uśmiercać swych własnych obywateli i czy podobne akty destrukcji należą do sfery spraw wewnętrznych, czy też winny wzbudzać zaniepokojenie społeczności międzynarodowej. Podchodząc praktycznie do zagadnienia: czy ugruntowane moralnie prawo do interwencji humanitarnej winno przekształcić się w określone uprawnienie zdefiniowane w prawie międzynarodowym<sup>1</sup>? Jeżeli zgładzenie grup ludzkich jest przedmiotem zaniepokojenia społeczności międzynarodowej, to czyny takie powinny być traktowane jako zbrodnie w świetle prawa narodów – podobnie jak np. piractwo; każde zatem państwo winno być zdolne objąć jurysdykcją tego rodzaju czyny, niezależnie od narodowości winowajcy i od miejsca, w którym zbrodnię taką popełniono. Zgodnie z tak wyłożoną myślą autor niniejszych słów przedłożył Konferencji Międzynarodowej Unifikacji Prawa Karnego, która zebrała się w Madrycie w roku 1933, propozycję<sup>2</sup> zaklasyfikowania unicestwienia zbiorowości rasowych, religijnych lub społecznych jako zbrodni w rozumieniu prawa narodów (*delictum iuris gentium*).

<sup>1</sup> Chociaż pewne interwencje natury humanitarnej stygmatyzowały prześladowania na tle religijnym przy pomocy nie do końca prawnie ustalonych terminów, zawsze istniało poczucie, że podejmujący tego rodzaju interwencje kierowali się zasadniczo względami międzynarodowej moralności. Porównajmy w tym względzie komunikat skierowany przez sekretarza stanu Haya do p. Wilsona, ambasadora Stanów Zjednoczonych w Rumunii, 17 lipca 1902 roku w związku z prześladowaniami rumuńskich Żydów: „Rząd nasz nie może pozostawać milczącą stroną wobec takiej międzynarodowej krzywdy” (Moore, Digest, t. 6, s. 364), ale i instrukcję p. Lansinga adresowaną do ambasadora Morgenthaua, nakazującą mu wykorzystanie wszelkich sposobności ku „poprawie warunków Ormian, z powiadomieniem tureckiego rządu, że prześladowanie to niszczy poczucie dobrej woli, jakie naród Stanów Zjednoczonych zawsze żywił względem Turcji” (Foreign Relations, 1915, Supplement, s. 988).

<sup>2</sup> Rafał Lemkin, Le terrorisme [w:] Actes de la Ve Conférence pour l'Unification du Droit pénal à Madrid (14–20.X.1933); szczególnie zaś tegoż autora suplement do ww. raportu pt. Les actes constituant un danger general (interetatique) consideres comme delites des droit des gens, Paryż, Pedone, 1933.



Przewidziano zatem utworzenie dwóch nowych kategorii zbrodni prawa międzynarodowego, mianowicie: zbrodni barbarzyństwa, polegającej na wytępieniu zbiorowości społecznych, oraz zbrodni wandalizmu, polegającej na niszczeniu dzieł artystycznych i wytworów kultury tychże grup. Intencją tej kategoryzacji było uznanie tych zbrodni za podlegające sankcjom karnym jakiegokolwiek kraju<sup>1</sup>, na którego obszarze winowajca zostałby ujęty – niezależnie od narodowości przestępca bądź miejsca popełnienia zbrodni. Propozycji tej nie przyjęto. Wiele lat później, 22 listopada 1946 roku, podczas dyskusji nad kwestią ludobójstwa na forum Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych brytyjski prokurator generalny i delegat swego państwa, sir Hartley Shawcross, oświadczył<sup>2</sup>, że fiasko tej propozycji stało się przyczyną, dla której niemożliwe okazało się ukaranie pewnych ciężkich zbrodni nazistowskich. Pojęcie „ludobójstwa”

Niemieccy zbrodniarze wojenni zostali postawieni w stan oskarżenia dopiero w roku 1945 – między innymi pod zarzutem ludobójstwa, oznaczającego wytępienie grup rasowych lub religijnych, zwłaszcza Żydów, Polaków, Cyganów i innych. Pojęcie ludobójstwa i termin „ludobójstwo” zostały skonstruowane przez autora niniejszego artykułu w pracy pt. *Axis Rule in Occupied Europe*<sup>3</sup> (Rządy państw Osi w okupowanej Europie). Słowo „ludobójstwo” jest połączeniem greckiego *genes* oznaczającego „rasę”, „naród” lub „plemię”, oraz łacińskiego *cide* [właśc.: *cidium*] oznaczającego „zabijanie”. Realia życia europejskiego lat 1933–1945 wymogły zarówno utworzenie takiego terminu, jak i sformułowanie prawnego pojęcia odnoszącego się do unicestwiania grup ludzkich. Naziści uruchomili gigantyczny plan mający na celu trwałą zmianę równowagi ludnościowej na terenie okupowanej Europy na swoją korzyść. Zamiarem ich stało się całkowite zlikwidowanie siły biologicznej sąsiadów Niemiec, tak aby kraj ten mógł odnieść trwałe zwycięstwo – bezpośrednio w drodze podboju militarnego bądź też pośrednio, za sprawą biologicznej destrukcji dokonanej w taki sposób, że nawet w przypadku klęski Niemiec ich sąsiedzi zostaliby osłabieni na tyle, że Niemcy miałyby zdolność odzyskania swej mocy w latach późniejszych.

<sup>1</sup> Zaproponowane zapisy miały następujące brzmienie: Art. 1) Kto, kierując się nienawiścią ku określonej zbiorowości rasowej, religijnej lub społecznej, względnie zamiarem dokonania jej wytępienia, podejmuje karalne działanie przeciwko życiu, cielesnej nietykalności, wolności, godności bądź ekonomicznemu bytowi osoby należącej do tego rodzaju wspólnoty [lub] zbiorowości, podlega, ze względu na przestępstwo barbarzyństwa, karze pozbawienia wolności na okres ..... – chyba, że kara za taki czyn została przewidziana w surowiej sformułowanym przepisie odpowiedniego kodeksu. Art. 2) Kto, kierując się nienawiścią ku określonej zbiorowości rasowej, religijnej lub społecznej, względnie zamiarem dokonania jej eksterminacji, niszczy dzieła kulturalne lub artystyczne tej zbiorowości, podlega, ze względu na przestępstwo wandalizmu, karze ..... – chyba, że jego czyn podlega sankcji surowiej sformułowanego przepisu odpowiedniego kodeksu. Zbrodnie powyższe będą ścigane i karane niezależnie od miejsca, w którym czyn popełniono, jak również od narodowości sprawcy, zgodnie z przepisami prawa kraju, w którym sprawcę ujęto.

<sup>2</sup> „Journal of the United Nations” 1946, nr 41, s. 52.

<sup>3</sup> *Axis Rule in Occupied Europe*, Carnegie Endowment for International Peace, Waszyngton 1944.



Zbrodnia ludobójstwa łączy w sobie szeroki zakres działań, obejmujących nie tylko pozbawianie życia, lecz także zapobieganie jego pojawianiu się (przerywanie ciąży, sterylizacje), podobnie jak stosowanie mechanizmów zagrażających życiu i zdrowiu (wywoływanie zakażeń, zamęczenie pracą w specjalnych obozach, celowe rozdzielanie rodzin w celach depopulacyjnych itd.). Wszystkie tego rodzaju działania podporządkowane są zbrodniczemu zamiarowi unicestwienia bądź trwałego okaleczenia określonej grupy ludzkiej. Czyny takie skierowane są przeciwko grupom jako takim, przy czym poszczególne osoby selekcjonuje się do zniszczenia jedynie z powodu ich przynależności do tej grupy. W obliczu tego rodzaju zjawiska terminy używane wcześniej na określenie ataku na czyjś status narodowy lub państwowość okazały się nieadekwatne. „Masowe morderstwa” ani „eksterminacja” nie mają zastosowania do sterylizacji, ponieważ nie mamy tu do czynienia z mordowaniem ofiar, a raczej z zabijaniem danego ludu lub narodu za sprawą opóźnionego w czasie działania, zasadzającego się na powstrzymaniu rozmnażania. Ponadto masowe morderstwa nie pociągają za sobą szczególnego rodzaju strat cywilizacyjnych w postaci elementów wkładu kulturowego, jaki wnosić mogą jedynie grupy ludzi zjednoczone za sprawą cech narodowych, rasowych lub kulturowych. Norymberga

Materiał dowodowy wytworzony w związku z procesem norymberskim przyniósł pełne uzasadnienie koncepcji ludobójstwa<sup>1</sup>. Międzynarodowy Trybunał Wojskowy przedstawił jednak w swojej Karcie wąską interpretację, stwierdzając, że czyny popełnione przed wybuchem wojny nie stanowią przestępstw podlegających sankcji karnej. Podstawą takiej decyzji było, w dużym stopniu, naprawienie pewnego domniemanego błędu, jaki miał się wkraść w zapisy Karty. 6 października czterech prokuratorów Trybunału podpisało w Berlinie protokół zmieniający treść Karty w taki sposób, że średnik występujący w jej artykule 6 paragraf (c) między słowami „wojna” a „lub” zastąpiono omyłkowo przecinkiem. Zamiarem sygnatariuszy było usunięcie rozbieżności między wersją rosyjskojęzyczną (w której występował przecinek) a wersjami francusko- i angielskojęzyczną, gdzie w analogicznym miejscu występował średnik<sup>2</sup>.

<sup>1</sup> Zob. zwłaszcza oświadczenia sir Hartleya Shawcrossa i sir Davida Maxwella Fyfe'a złożone na potrzeby postępowania brytyjskiego, podobnie oświadczenia Champetier de Ribes'a i Dubosta w kontekście postępowania francuskiego: autorzy ci snuli szczegółowe wywody, z dużą dozą elokwencji, na temat zbrodni ludobójstwa w toku przewodu sądowego w Norymberdze. Koncepcją ludobójstwa posłużył się ostatnio również główny oskarżyciel w następnych sądowych postępowaniach norymberskich, gen. Telford Taylor, w sprawie przeciwko nazistowskim lekarzom, oskarżonym o przeprowadzanie w obozach koncentracyjnych eksperymentów na ludziach. Pozwani występujący w tej sprawie, stanowiącej klasyczny przykład sprawy o ludobójstwo, przeprowadzali doświadczenia w celu opracowania technik zabójstw i aborcji dokonywanych bezpośrednio na miejscu, równoległe z zabiegami sterylizacji i kastracji. Niżej podpisany określa to pierwsze mianem „ktonotechniki” (z greckiego ktonos – morderstwo), drugie zaś – jako „sterotechnikę” (od greckiego słowa steiros oznaczającego bezpłodność). Zarówno ktonotechnika, jak sterotechnika były przez nazistów uważane za wielce istotne, służyły też ludobójczym celom w jego aspektach fizycznym i biologicznym. Co do różnych aspektów i technik ludobójstwa – zob. tom autorstwa niżej podpisanego, cytowany wyżej w przyp. 5, rozdział IX pt. Genocide. W przypadku osiągnięcia przez sterotechnikę charakteru naukowego i uwolnienia się jej od celów ludobójczych można ją zaklasyfikować jako „sterologię” (naukę o sterylizacji).

<sup>2</sup> Zapis Karty, w jej wersji podpisanej przez przedstawicieli Stanów Zjednoczonych, Francji, Wielkiej Brytanii i Związku Sowieckiego w dn. 8 sierpnia 1945 r., brzmi jak następuje: „6 (c) Zbrodnie przeciwko ludzkości, mianowicie: morderstwa, eksterminacja, obracanie ludzi w niewolników, deportacje oraz inne czyny nieludzkie, których dopuszczono się wobec jakiejkolwiek ludności cywilnej, przed wojną lub podczas niej, albo prześladowania ze względów politycznych, rasowych lub religijnych przy popełnianiu jakiejkolwiek zbrodni wchodzącej w zakres kompetencji Trybunału lub w związku z nią, niezależnie od tego, czy było to zgodne, czy też stało w sprzeczności z prawem kraju, w którym zbrodni dokonano”. Zob. United States Department of State, Executive Agreement Series, nr 17, s. 46.



Zgodnie z ostatecznie przyjętą wykładnią Karty czyny niehumanitarne i prześladowania ludności cywilnej miałyby podlegać karze jedynie wówczas, gdy zostały popełnione w czasie wojny bądź w związku z nią. Tymczasem, z punktu widzenia prawa międzynarodowego, czyny popełnione przed wojną przez Niemcy wobec swych własnych obywateli były bardziej znaczące. Gdyby czyny takie podlegały sankcji karnej na mocy decyzji Trybunału, ustanowiono by w ten sposób precedens zapobiegający możliwości unicestwiania przez władze danego grup własnych swych obywateli. Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych

Tak właśnie przedstawiał się stan prawny omawianego zagadnienia w chwili, gdy Zgromadzenie Ogólne zebrało się na sesji w Lake Success w październiku 1946 roku. Niżej podpisany miał świadomość wielkiej potrzeby ustanowienia rządów prawa międzynarodowego, które gwarantowałyby, że „odrażające i straszliwe czyny”, jakich dopuściła się określona władza państwowa względem swoich obywateli – by posłużyć się słowami Trybunału Norymberskiego – nie ujdą w przyszłości bez kary. Konieczny zatem okazał się powrót do postulatów przedłożonych na madryckiej Konferencji Międzynarodowej Unifikacji Prawa Karnego z roku 1933. Autor tych słów omówił sytuację wraz z wieloma delegatami obecnymi w Lake Success. Zachęcony ich życzliwym zrozumieniem, opracował rezolucję, którą sygnowali następnie przedstawiciele Kuby, Indii i Panamy jako jej poręczyciele<sup>1</sup>. Tekst rezolucji włączono do porządku obrad Zgromadzenia, przy silnym poparciu ze strony delegacji Stanów Zjednoczonych. Sprawę skierowano następnie do dyskusji w Komisji Prawnej. Projekt rezolucji składał się z dwóch części. Preambuła odnosiła się do unicestwienia grup rasowych, religijnych lub narodowych, które dokonało się w przeszłości, podkreślając zarazem straty dla ludzkości w postaci [unicestwionego] wkładu – kulturowego i innego rodzaju.

<sup>1</sup> Autor chciałby wyrazić głęboką wdzięczność za wsparcie rezolucji JE dr. Guillermo Belcie, ambasadorowi Kuby, Czcigodnej Pani Vijayi Lakshmi Pandit, przewodniczącej delegacji Indii, oraz JE dr. Ricardowi J. Alfaro, ministrowi spraw zagranicznych Republiki Panamy.



Następnie dokument stwierdzał, że ludobójstwo stanowi zanegowanie prawa całych grup ludzkich do życia – w takim samym znaczeniu, jak stwierdzenie, że zabójstwo stanowi zanegowanie wobec jednostki jej prawa do życia – a zanegowanie takie stoi w sprzeczności względem celów i zadań Organizacji Narodów Zjednoczonych. Rezolucja Zgromadzenia wezwała nadto Radę Gospodarczą i Społeczną do przygotowania sprawozdania w trzech kwestiach: po pierwsze, ogłoszenia, że ludobójstwo jest przestępstwem prawa międzynarodowego; po drugie, wezwania do międzynarodowej współpracy w zapobieganiu mu i karaniu go; po trzecie, zaleceniu, że ludobójstwo podlega prawodawstwu danego państwa w taki sam sposób, jak inne zbrodnie prawa międzynarodowego, takie jak piractwo, handel kobietami lub dziećmi i inne.

Rezolucja o ludobójstwie na forum Komisji Prawnej

Rezolucja spotkała się zarówno z życzliwością Komisji Prawnej<sup>1</sup>, jak i ze znacznym wsparciem opinii publicznej<sup>2</sup>. Sir Hartley Shawcross zaproponował, aby komisja ogłosiła ludobójstwo zbrodnią międzynarodową, bez czekania na podjęcie dalszych badań przez Radę Gospodarczą i Społeczną. Ciało to kończyło właśnie cykl swoich prac i nie planowało zebrać się ponownie do końca roku 1946. Z uwagi na dodatkowe zmiany w tekście, Komisja Prawna powołała podkomisję (przewodniczącym jej został p. Gajardo z Chile, p. Charles Fahy zaś, doradca prawny amerykańskiego Departamentu Stanu, występował jako jej sprawozdawca), która przedstawiła Komisji Prawnej ostateczną wersję projektu rezolucji. Zawierała ona w stosunku do pierwotnej redakcji dwa nowe punkty: odniesienie do prawa moralnego i uściślenie zakresu odpowiedzialności urzędników państwowych<sup>3</sup>. Wersja finalna została zatwierdzona przez Komisję Prawną, następnie zaś, 11 grudnia 1946 roku, jednogłośnie przyjęta przez Zgromadzenie. W swym zasadniczym zrzębie jej tekst uzyskał następujące brzmienie:

<sup>1</sup> Dyskusję w Komisji Prawnej dodatkowo naświetlają wielce uczone komentarze JE dr. Roberta Jimeneza, byłego ministra spraw zagranicznych Panamy, przewodniczącego Komisji Prawnej Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych; p. Charlesa Fahy'ego ze Stanów Zjednoczonych; prof. Ernesto Dihigo, przedstawiciela Kuby; sędziego Chagla, przedstawiciela Indii; dr. Jesusa Marii Yepesa, radcy prawnego w Ministerstwie Spraw Zagranicznych Kolumbii; Czcigodnego Abdula Monim Bey Riada, przedstawiciela Arabii Saudyjskiej; prof. Charles'a Chaumonta, doradcy delegacji francuskiej; p. P.N. Saptu, przedstawiciela zastępczego Indii; dr. Manfreda Lachsa, doradcy delegacji polskiej; oraz dr. Kerno, asystenta sekretarza generalnego ONZ.

<sup>2</sup> Ważkim czynnikiem przesądającym o stosunkowo szybkiej recepcji idei ludobójstwa w prawie międzynarodowym było zrozumienie i poparcie dla niej ze strony prasy w Stanach Zjednoczonych i innych krajach. Szczególnie znaczący wkład w tej mierze wniosły: „The Washington Post” (począwszy od 1944 r.), „The New York Times” (od 1945 r.), „New York Herald Tribune”; sztokholmski „Dagens Nyheter”; londyńskie: „Sunday Times” oraz „The Nineteenth Century and After”; paryskie: Le Monde i Tribune des Nations, a także inne organy opinii publicznej w Szwajcarii, Holandii, Norwegii i Indiach. Wszystkie liczne organizacje prowadzące działalność w dziedzinie spraw międzynarodowych były tą koncepcją zainteresowane i ją wspierały; należą tu Skandynawski Instytut Współpracy Międzynarodowej i Międzynarodowa Liga Kobiet, obie z siedzibą w Sztokholmie.

<sup>3</sup> Na temat odpowiedzialności osób podejmujących zbrodnicze działania w imieniu państw zob. artykuł niżej podpisanego w: „The American Scholar”, t. XV, nr 2 (kwiecień 1946).



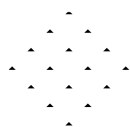
### Zgromadzenie Ogólne:

stwierdza, że ludobójstwo stanowi zbrodnię w rozumieniu prawa międzynarodowego, którą świat cywilizowany potępia – i której sprawcy oraz biorący w niej udział podlegają karze bez względu na to, czy są oni osobami prywatnymi, czy urzędnikami publicznymi lub mężami stanu i bez względu na to, czy zbrodnia ta została dokonana z przyczyn religijnych, rasowych, politycznych, czy innych; zachęca Państwa-Strony do wprowadzania w życie niezbędnego ustawodawstwa, by zapobiegać tej zbrodni i karać za nią; zaleca, by zorganizować między Państwami międzynarodową współpracę w celu ułatwienia szybkiego zapobiegania zbrodni ludobójstwa i karania za nią, i w tym celu wnosi, aby Rada Gospodarcza i Społeczna podjęła konieczne badania w kierunku opracowania projektu konwencji w sprawie zbrodni ludobójstwa, tak aby został on przedłożony następnej zwykłej sesji Zgromadzenia Ogólnego.

### Prawo do interwencji, przyszły traktat międzynarodowy i zasada powszechnej jurysdykcji

Za sprawą ogłoszenia ludobójstwa zbrodnią w świetle prawa międzynarodowego i uczynienia zeń problemu o międzynarodowym znaczeniu ustanowiono prawo do interwencji podejmowanej na rzecz mniejszości przeznaczonych na zabicie. Zasada ta jest już przyjęta przez ONZ i nie wymaga potwierdzenia w szczególnie sposób w drodze traktatu. Rezolucja z 11 grudnia 1946 roku zmienia zatem w sposób fundamentalny zakres międzynarodowej odpowiedzialności państwa względem swych obywateli. Wagę idei ludobójstwa z perspektywy prawa międzynarodowego oraz nowy zakres odpowiedzialności państw podkreślił prezydent Truman w swym piśmie z dn. 5 lutego 1947 roku, przekazującym Kongresowi Stanów Zjednoczonych sprawozdanie na temat działań ONZ<sup>1</sup>.

<sup>1</sup> Tekst listu w: „The New York Times”, 6 II 1947.

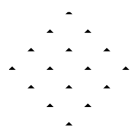


Obecnie ludobójstwo stanowi zbrodnię w rozumieniu prawa międzynarodowego na równi z piractwem – chociaż nie podpisano na tę okoliczność jakichkolwiek traktatów. Użyteczność przyszłego międzynarodowego traktatu w sprawie ludobójstwa<sup>1</sup> zasadza się na ułatwieniu prewencji i penalizacji tej zbrodni tudzież ujmowania przestępców. Zgodnie z paragrafem 2 rezolucji na państwach członkowskich spoczywa zadanie uchwalenia stosownego prawodawstwa. Nie występują na tym polu żadne większe trudności, jest bowiem ludobójstwo zbrodnią złożoną, na którą składają się czyny same w sobie podlegające sankcjom karnym na gruncie większości istniejących przepisów prawnych. Zadaniem głównym będzie przekucie postanowień w formuły prawa karnego w oparciu o konkretny przestępczy zamiar unicestwienia całych ludzkich grup. Takie przeformułowane postanowienia będzie należało dostosować do zasady, zgodnie z którą sprawcy podlegają karze w danym kraju nawet wówczas, gdy zbrodnię popełniono za granicą. Rzeczona zasada symbolizuje i stanowi praktyczne zastosowanie wyższej doktryny moralnej i prawnej solidarności w dziele chronienia podstawowych wartości naszej cywilizacji.

#### Traktaty pokojowe a niemiecki kodeks karny

Koncepcja ludobójstwa może i zarazem musi być wykorzystana również w treści traktatów zawieranych na okoliczność rozstrzygania konfliktów i sporów wynikłych na kanwie napięć etnicznych, rasowych i religijnych, szczególnie w przypadkach, gdy podobne napięcia skutkowałyby przestępczością na wielką skalę. Traktaty pokojowe stwarzają okazję dla takiego właśnie wykorzystania przedmiotowej koncepcji. Zważywszy, że niektóre spośród państw satelickich Osi dopuszczały się podczas ostatniej wojny ludobójstwa na wzór niemiecki, piszący te słowa zaproponował, w drodze specjalnego memorandum, aby traktaty pokojowe będące owocem paryskiej konferencji pokojowej z udziałem państw satelickich zawierały w swej treści klauzule przeciwko ludobójstwu.

<sup>1</sup> Zarys takiego traktatu piszący te słowa zaproponował w (cytowanym już) artykule Genocide w „The American Scholar”, przedrukowanym następnie w brukselskim „La Revue Belge de Droit Penal et de Criminologie” (listopad 1946), także w „Samtiden” (Oslo, październik 1946) oraz – pt. Le Crime de Génocide – w specjalnej broszurze wydanej przez Secretariat D'Etat à la Présidence du Conseil et à L'Information w Paryżu (Notes Documentaires et Etudes, nr 417, 24 IX 1946).



Należałoby tu zobowiązanie ze strony zaangażowanych wrogich państw do natychmiastowego uwzględnienia w swych kodeksach karnych zbrodni ludobójstwa<sup>1</sup>, co umożliwiłoby ukaranie licznych sprawców tej zbrodni. Niestety, złożona przez autora propozycja nie mogła zostać przedyskutowana, jako że wprowadzono ją po dacie 16 sierpnia 1946 roku – ustalonej jako ostateczny termin składania nowych poprawek do projektów traktatów zawieranych z państwami satelickimi Osi. Jednakowoż w przypadku pokojowego ułożenia stosunków z Niemcami włączenie zapisów przeciw ludobójstwu w treść traktatu lub statutu pokojowego byłoby jak najbardziej stosowne i na czasie. Nie wolno dopuścić, aby Niemcy – jako klasyczny przykład państwa stosującego praktyki ludobójcze – mogły skorzystać na sytuacji, w której rezolucja Organizacji Narodów Zjednoczonych w kwestii ludobójstwa nie wiązałaby ich jako państwa, jako że nie są one członkiem ONZ. Ponieważ praktyki stosowane przez Niemcy faktycznie stanowiły podstawę wypracowania pojęcia ludobójstwa, kraj ten powinien być pierwszym, który zawrze pojęcie zbrodni ludobójstwa w swym kodeksie karnym. Tego rodzaju zobowiązanie winno być nałożone na Niemcy w drodze przygotowywanego instrumentu pokojowego lub nawet wcześniej – za sprawą polecenia władz okupacyjnych, względnie za sprawą specjalnego rodzaju zobowiązania zawartego w treści zasadniczych ustaw państwowych. Umieszczenie postanowień przeciw ludobójstwu w obrębie krajowego prawa Niemiec jest szczególną koniecznością z uwagi na wielką liczbę osób obcego pochodzenia, które w dalszym ciągu zamieszkują na terytorium Niemiec jako wysiedleńcy. Raphael Lemkin\*<sup>2</sup> Doradca do Spraw Zagranicznych w Departamencie Wojny "Genocide as a Crime under International Law", *American Journal of International Law*, Vol. 41 (1) 1947, R. Lemkin, s. 145–151 (<http://www.preventgenocide.org/lemkin/ASIL1947.htm#2>). Tłumaczenie © Tristan Korecki

<sup>1</sup> Zob. Memorandum sur la nécessité d'inclure les clauses contre le génocide dans les traités de paix, opublikowane w aneksie do cytowanej wyżej francuskiej broszury pt. *Le Crime de Génocide* (przyp. 13), gdzie alternatywne formuły zbrodni ludobójstwa, zaproponowane dla potrzeb traktatów pokojowych, są wprowadzone w następujący sposób: (1) „Kto, uczestnicząc w zмовie mającej na celu wyćpienie określonej grupy narodowej, rasowej bądź religijnej, przypuszcza atak na życie, wolność lub własność członków takich grup, jest winny zbrodni ludobójstwa”; (2) „Kto, uczestnicząc w zмовie mającej na celu wyćpienie określonej grupy narodowej, rasowej bądź religijnej, przypuszcza atak na życie lub cielesną nietykalność członków takich grup, względnie posługuje się względem nich mechanizmami natury biologicznej, jest winny zbrodni ludobójstwa”.

<sup>2</sup> Poglądy wyrażone w niniejszej notatce są osobistymi poglądami autora, niekoniecznie zaś poglądami któregośkolwiek z resortów rządowych, z jakimi autor był lub jest związany.